

Trang chủ/Diễn đàn khoa học/Nghiên cứu - Trao đổi

Yếu tố hành vi và tâm lý thị trường tác động tới hiệu suất đầu tư chứng khoán của sinh viên các tỉnh Bắc Trung Bộ

14:16 | 26/11/2024

EFR Trong những năm gần đây, thị trường chứng khoán Việt Nam đã trở thành tâm điểm đầu tư, lôi cuốn không chỉ những nhà đầu tư kỳ cựu, mà còn thu hút một lượng lớn sinh viên trẻ tuổi đam mê khám phá cơ hội làm giàu.

Lê Vũ Sao Mai, Nguyễn Mai Hương, Trương Xuân Lộc,

Lê Xuân Thẩm, Trần Ngọc Bảo Hà

Trường Kinh tế, Trường Đại học Vinh

Tóm tắt

Bài viết này nhằm phân tích các yếu tố hành vi và tâm lý thị trường tác động tới hiệu suất đầu tư chứng khoán của sinh viên tại các tỉnh Bắc Trung Bộ. Các yếu tố đó bao gồm: Nhóm yếu tố Heuristic; Nhóm yếu tố Lý thuyết triển vọng; Tâm lý bầy đàn; Tâm lý thị trường. Thông qua khảo sát trực tiếp các sinh viên, nghiên cứu đã cho thấy các yếu tố tác động tới hiệu suất đầu tư chứng khoán như thế nào, từ đó đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao hiệu suất đầu tư của nhóm đối tượng này.

Từ khóa: yếu tố hành vi, tâm lý thị trường, hiệu suất đầu tư, chứng khoán, sinh viên

Summary

This article aims to analyze behavioral and market psychology factors affecting the stock investment performance of students in the North Central provinces. These factors include: Heuristic factors; Prospect theory factors; Herd mentality; Market psychology. Through direct surveys of students, the study has shown how factors affect stock investment performance, thereby proposing some solutions to improve the investment performance of this group of subjects.

Keywords: behavioral factors, market psychology, investment performance, stocks, students

GIỚI THIỆU

Trong những năm gần đây, thị trường chứng khoán Việt Nam đã trở thành tâm điểm đầu tư, lôi cuốn không chỉ những nhà đầu tư kỳ cựu, mà còn thu hút một lượng lớn sinh viên trẻ tuổi đam mê khám phá cơ hội làm giàu. Sự phát triển vượt bậc của công nghệ thông tin và các nền tảng giao dịch trực tuyến đã hạ thấp rào cản gia nhập thị trường, cho phép sinh viên dễ dàng tiếp cận và bắt đầu hành trình đầu tư của mình chỉ bằng vài thao tác trên màn hình điện thoại.

Tuy nhiên, đầu tư chứng khoán không chỉ là trò chơi của các con số và biểu đồ tài chính lạnh lùng. Nó là một sân khấu, nơi mà tâm lý con người đóng vai trò chủ đạo. Với sinh viên, những người thiếu kinh nghiệm thực chiến và dễ bị chi phối bởi cảm xúc, việc rơi vào bẫy tâm lý bầy đàn, tự tin thái quá, hoặc nỗi sợ thua lỗ trở nên đặc biệt phổ biến. Những cảm xúc này có thể nhanh chóng biến cơ hội thành rủi ro, làm mờ mắt nhà đầu tư trẻ và khiến họ ra quyết định vội vàng, thiếu suy xét.

Hiểu rõ những động lực tâm lý tiềm ẩn và học cách kiềm chế chúng chính là yếu tố then chốt giúp sinh viên vượt qua thách thức, biến những phiên giao dịch hỗn loạn thành cơ hội gia tăng tài sản, đồng thời, trang bị cho mình một nền tảng vững chắc để phát triển trên con đường đầu tư lâu dài (Nguyen, 2024).

THỰC TRẠNG ĐẦU TƯ CHỨNG KHOÁN CỦA SINH VIÊN CÁC TỈNH BẮC TRUNG BỘ

Tổng quan về sinh viên các trường đại học, cao đẳng các tỉnh Bắc Trung Bộ

Khu vực Bắc Trung Bộ gồm 6 tỉnh: Thanh Hóa, Nghệ An, Hà Tĩnh, Quảng Bình, Quảng Trị và Thừa Thiên Huế, nổi tiếng là vùng đất hiếu học, nơi sản sinh nhiều nhân tài và đóng vai trò quan trọng trong việc đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao cho cả nước. Thanh Hóa, Nghệ An và Thừa Thiên Huế đặc biệt nổi bật với nhiều trường đại học lớn, cung cấp đa dạng các chương trình đào tạo từ sư phạm, y khoa đến công nghệ thông tin. Mặc dù Hà Tĩnh, Quảng Bình và Quảng Trị có ít trường đại học hơn, nhưng hệ thống cao đẳng ở đây phát triển mạnh, tập trung đào tạo nghề và kỹ thuật, đáp ứng nhu cầu địa phương (Bảng 1).

Các trường trong khu vực không chỉ giảng dạy lý thuyết, mà còn liên kết chặt chẽ với doanh nghiệp, tạo cơ hội thực hành và

việc làm cho sinh viên. Chất lượng đào tạo ngày càng nâng cao nhờ đầu tư vào cơ sở vật chất, đội ngũ giảng viên, chương trình giảng dạy, cùng với hợp tác quốc tế và đẩy mạnh nghiên cứu khoa học. Những nỗ lực này đang giúp Bắc Trung Bộ trở thành điểm sáng trong giáo dục và cung cấp nguồn lực tài năng cho sự phát triển bền vững của đất nước.

Bảng 1: Số lượng trường đại học, cao đẳng tại các tỉnh Bắc Trung Bộ

Tỉnh	Số lượng trường đại học	Số lượng trường cao đẳng	Số lượng sinh viên ước tính
Thanh Hóa	5	13	33,470+
Nghệ An	6	9	28,421+
Hà Tĩnh	1	4	5,892+
Quảng Bình	1	4	2,119+
Quảng Trị	1	3	1,989+

Nguồn: Wikipedia

Tình hình đầu tư chứng khoán của sinh viên các tỉnh Bắc Trung Bộ

Trong bối cảnh thị trường tài chính sôi động và các nền tảng giao dịch trực tuyến phát triển như vũ bão, một làn sóng đầu tư chứng khoán mới đang lan tỏa mạnh mẽ trong giới sinh viên khu vực Bắc Trung Bộ. Các trường đại học tại Nghệ An, Hà Tĩnh, Thanh Hóa đang chứng kiến sự trỗi dậy của một thế hệ sinh viên không chỉ dừng lại ở việc học lý thuyết, mà còn hăm hở tìm kiếm cơ hội làm giàu từ thị trường đầy hứa hẹn này. Mặc dù đối mặt với những giới hạn về tài chính và kinh nghiệm, song lòng nhiệt huyết cùng khát khao vượt qua khó khăn đã thúc đẩy họ khám phá thế giới đầu tư với niềm tin mãnh liệt vào tương lai.

Cuộc khảo sát trên 18.100 sinh viên từ các trường đại học, cao đẳng khu vực Bắc Trung Bộ đã mang lại những con số ấn tượng. Với tỷ lệ phản hồi đạt 30,67%, kết quả khảo sát đã vẽ nên bức tranh toàn cảnh về sự tham gia của sinh viên vào thị trường chứng khoán (Bảng 2).

Bảng 2: Tỷ lệ sinh viên các tỉnh Bắc Trung Bộ đầu tư chứng khoán

Tỉnh	Lượng sinh viên điều tra	Lượng sinh viên phản hồi		Lượng sinh viên đầu tư chứng khoán	
		Số lượng	Tỷ trọng (%)	Số lượng	Tỷ trọng (%)
Thanh Hóa	9.279	2.271	24,47	174	7,66
Nghệ An	7.892	2.891	36,63	108	3,73
Hà Tĩnh	503	251	49,9	11	4,38
Quảng Bình	219	78	35,61	9	11,53
Quảng Trị	207	62	29,66	13	20,96
Tổng	18.100	5.553	30,67	315	5,67

Nguồn: Kết quả điều tra của nhóm tác giả

Tỷ lệ trung bình 5,67% sinh viên đầu tư vào chứng khoán không chỉ là một con số đơn thuần, mà còn phản ánh xu hướng mới mẻ đầy hứa hẹn. Trong kỷ nguyên số hóa, các nền tảng giao dịch, như: SSI, VNDirect và các ứng dụng di động đã trở thành cầu nối giúp sinh viên tiếp cận thị trường tài chính toàn cầu một cách dễ dàng và tiện lợi. Những giao dịch chỉ với vài cú nhấp chuột đã biến ước mơ đầu tư của nhiều sinh viên trở thành hiện thực, bất chấp những giới hạn về vốn và kiến thức.

CÁC YẾU TỐ HÀNH VI VÀ TÂM LÝ THỊ TRƯỜNG TÁC ĐỘNG TỚI HIỆU SUẤT ĐẦU TƯ CHỨNG KHOÁN CỦA SINH VIÊN CÁC TỈNH BẮC TRUNG BỘ

Nhóm yếu tố Heuristic

Heuristic là những quy tắc đơn giản mà con người thường sử dụng để đưa ra quyết định trong bối cảnh thiếu thông tin hoặc tình huống quá phức tạp. Đối với sinh viên đầu tư chứng khoán ở các tỉnh Bắc Trung Bộ, các yếu tố Heuristic có ảnh hưởng sâu sắc đến quá trình ra quyết định của họ. Dưới đây là một số yếu tố chính:

Tính đại diện: Sinh viên thường dựa vào những kinh nghiệm trong quá khứ để dự đoán tương lai, dẫn đến việc họ phóng đại tầm quan trọng của các sự kiện đã xảy ra. Kết quả là, một số sinh viên có thể dễ dàng quá lạc quan hoặc bi quan về một cổ phiếu chỉ dựa vào một vài sự kiện gần đây, mà không xem xét bối cảnh tổng thể.

Quá tự tin: Nhiều sinh viên có xu hướng đánh giá cao khả năng dự đoán của mình, đặc biệt sau những thành công ban đầu.

Điều này khiến họ dễ dàng bỏ qua các rủi ro và đầu tư vào một vài cổ phiếu nhất định mà không cân nhắc kỹ lưỡng. Hệ quả là, họ có thể phải đối mặt với những thua lỗ nghiêm trọng khi thị trường diễn biến trái ngược với kỳ vọng.

Neo quyết định: Sinh viên thường bám chặt vào thông tin ban đầu, chẳng hạn như giá cổ phiếu trước đó, từ đó điều chỉnh quyết định của mình. Việc này có thể dẫn đến việc họ không nhận ra những thay đổi trong bối cảnh thị trường hiện tại, khiến cho tư duy của họ trở nên cứng nhắc và không linh hoạt.

Nguy biện của con bạc: Nhiều sinh viên rơi vào cái bẫy của niềm tin rằng, một chuỗi sự kiện ngẫu nhiên, như giá cổ phiếu giảm liên tục, sẽ phải dẫn đến một sự phục hồi. Điều này không chỉ là một ảo tưởng, mà còn khiến họ dễ dàng bị lôi cuốn vào những kỳ vọng phi lý, không có cơ sở thực tế.

Bảng 3. Khảo sát về yếu tố Heuristic ảnh hưởng đến hiệu suất đầu tư chứng khoán của sinh viên các tỉnh Bắc Trung Bộ

STT	Yếu tố	Hoàn toàn không đồng ý	Không đồng ý	Trung lập	Đồng ý	Hoàn toàn đồng ý	Tổng Đồng ý và Hoàn toàn đồng ý
1	Tính đại diện	2	0,5	109	167,5	28	195,5
2	Quá tự tin	2	7	87	185	26	211
3	Neo quyết định	2	4,5	91	183	26,5	209,5
4	Nguy biện của con bạc	1	19	106,5	154,5	26	180,5

Nguồn: Kết quả điều tra của nhóm tác giả

Kết quả khảo sát 307 sinh viên (Bảng 3) cho thấy những tác động mạnh mẽ từ các yếu tố này. Khoảng 63% sinh viên thừa nhận, họ bị ảnh hưởng bởi tính đại diện, phỏng đại vai trò của các sự kiện đã qua. Hơn 70% cho thấy, sự quá tự tin về khả năng đầu tư của mình, cảnh báo về những quyết định mạo hiểm có thể dẫn đến tổn thất lớn.

Ngoài ra, gần 68% sinh viên cho thấy, họ dễ dàng “đóng băng” tư duy quanh một điểm thông tin nhất định, từ đó bỏ lỡ những thay đổi quan trọng trong bối cảnh kinh tế hiện tại. Nguy cơ từ nguy biện của con bạc, dù ít phổ biến hơn, vẫn có ảnh hưởng với khoảng 53% sinh viên, tạo ra những kỳ vọng không thực tế.

Những phát hiện này chỉ ra rằng, sinh viên đầu tư vào chứng khoán không chỉ phải đối mặt với các yếu tố Heuristic, mà còn dễ bị cuốn vào những chạm bẫy tâm lý nguy hiểm, như: sự tự tin thái quá và tính đại diện. Nhận thức và hiểu rõ các yếu tố này sẽ giúp họ đưa ra những quyết định đầu tư khôn ngoan và bền vững hơn trong tương lai.

Nhóm yếu tố Lý thuyết triển vọng

Lý thuyết triển vọng cung cấp một cái nhìn sâu sắc về cách con người ra quyết định trong bối cảnh rủi ro, đặc biệt khi nói đến sự khác biệt giữa cảm nhận về lợi ích và nguy cơ. Đối với sinh viên đầu tư chứng khoán, những người thường thiếu kinh nghiệm, các yếu tố trong lý thuyết này đóng vai trò quyết định trong hành vi của họ. Một số yếu tố chính gồm:

Ác cảm mất mát: Nỗi sợ mất mát chiếm lĩnh tâm trí sinh viên, khiến họ cảm thấy áp lực lớn hơn từ việc thua lỗ so với niềm vui từ lợi nhuận. Kết quả là, họ thường giữ cổ phiếu thua lỗ trong hy vọng vô vọng rằng, giá sẽ phục hồi. Hành vi này không chỉ làm giảm hiệu suất đầu tư, mà còn khiến họ mắc kẹt trong những quyết định sai lầm, không dám thoát ra kịp thời khi cần thiết.

Hối hận ác cảm: Nỗi lo hối tiếc có thể tạo ra những rào cản tâm lý đáng kể. Hơn 77% sinh viên thừa nhận bị ảnh hưởng bởi nỗi sợ sẽ phải hối tiếc khi đưa ra quyết định đầu tư. Họ lo lắng rằng, nếu bán cổ phiếu giảm giá, họ sẽ tiếc nuối khi thấy giá tăng lại; ngược lại, họ cũng không dám mua cổ phiếu đang lên vì sợ mua ở đỉnh. Kết quả là, họ bị mắc kẹt giữa sự do dự và những cơ hội bị bỏ lỡ.

Kế toán tinh thần: Sinh viên thường phân chia tài sản của mình thành các “tài khoản” tâm lý khác nhau, đánh giá chúng một cách không hợp lý. Việc này dẫn đến những quyết định thiếu nhất quán, khi họ chỉ nhìn vào từng khoản đầu tư mà không xem xét toàn bộ danh mục. Họ có thể chấp nhận rủi ro lớn hơn với các khoản lợi nhuận “ảo”, vì tin rằng đó là tiền đã có sẵn để mạo hiểm.

Bảng 4: Khảo sát về yếu tố Lý thuyết triển vọng ảnh hưởng đến hiệu suất đầu tư chứng khoán của sinh viên các tỉnh Bắc Trung Bộ

STT	Yếu tố	Hoàn toàn không đồng ý	Không đồng ý	Trun g lập	Đồng ý	Hoàn toàn đồng ý	Tổng Đồng ý và Hoàn toàn đồng ý
-----	--------	------------------------	--------------	------------	--------	------------------	---------------------------------

1	Ác cảm mất mát	1	13,5	46,5	126	120	246
2	Hối hận ác cảm	1	21	52	118,5	114,5	233
3	Kế toán tinh thần	0,5	26,5	79	125,5	75,5	201

Nguồn: Kết quả điều tra của nhóm tác giả

Kết quả khảo sát từ 307 sinh viên (Bảng 4) cho thấy tác động sâu sắc của những yếu tố này. Cụ thể, 80% sinh viên thừa nhận họ bị chi phối bởi ác cảm mất mát, một dấu hiệu rõ ràng cho thấy sự lo lắng về thất bại. Họ thường giữ cổ phiếu thua lỗ, phó mặc cho hy vọng mà không dựa vào phân tích thực tế.

Về Hối hận ác cảm, 77% sinh viên cảm thấy thiếu quyết đoán trong đầu tư. Họ thường lưỡng lự trong việc bán cổ phiếu đang giảm giá, vì sợ sẽ phải hối tiếc nếu giá tăng trở lại, tạo ra một vòng luẩn quẩn của nỗi sợ và cơ hội bị bỏ lỡ.

Kế toán tinh thần được phản ánh rõ ràng khi 78% sinh viên thừa nhận họ bị ảnh hưởng bởi hiện tượng này. Việc phân tách lợi nhuận từ cổ phiếu và các nguồn tài chính khác như tiền lương khiến họ dễ chấp nhận rủi ro cao hơn, dựa trên những nhận thức không chính xác về tài sản của mình.

Khảo sát này làm nổi bật sự chi phối mạnh mẽ của Lý thuyết triển vọng đối với hành vi đầu tư của sinh viên, đặc biệt là nỗi ám ảnh về mất mát và sự do dự do hối hận gây ra. Những yếu tố này không chỉ phản ánh nỗi sợ thất bại, mà còn cho thấy một sự thiếu hụt trong khả năng ra quyết định và quản lý rủi ro. Việc nhận thức rõ ràng về các tác động này có thể trang bị cho sinh viên những công cụ cần thiết để đưa ra những quyết định đầu tư khôn ngoan hơn, từ đó nâng cao hiệu suất đầu tư trong tương lai.

Tâm lý bầy đàn

Tâm lý bầy đàn là hiện tượng mà các nhà đầu tư đưa ra quyết định dựa trên hành động của số đông thay vì dựa trên phân tích cá nhân hoặc thông tin thực tế. Điều này thường dẫn đến sự sao chép hành vi của người khác mà không cân nhắc kỹ lưỡng về các yếu tố rủi ro và cơ hội. Đối với sinh viên đầu tư chứng khoán, tâm lý bầy đàn có thể tác động mạnh mẽ, đặc biệt trong môi trường thiếu kinh nghiệm và kiến thức đầy đủ về thị trường. Sinh viên dễ bị ảnh hưởng bởi quyết định của số đông, dẫn đến việc mua hoặc bán theo xu hướng mà không dựa trên phân tích cá nhân. Họ tin rằng, nếu mọi người đang mua cổ phiếu, đó là dấu hiệu cổ phiếu sẽ tăng giá, mặc dù điều này có thể không đúng. Hành vi này thường thấy ở những người mới tham gia đầu tư, khi họ không có nhiều kiến thức hoặc tự tin để phân tích độc lập.

Hệ quả của tâm lý bầy đàn là việc cổ phiếu bị thổi phồng giá trị, hoặc gây ra sự hoảng loạn, dẫn tới đầu tư không hợp lý. Khi bị cuốn theo tâm lý bầy đàn, nhà đầu tư không dựa trên thông tin cơ bản, như: tình hình tài chính của công ty, triển vọng ngành nghề, hay các yếu tố rủi ro tiềm ẩn. Điều này có thể dẫn đến việc đầu tư vào những cổ phiếu kém chất lượng hoặc không phù hợp với mục tiêu tài chính cá nhân.

Kết quả khảo sát 307 sinh viên về việc đánh giá mức độ đồng ý/không đồng ý đối với các yếu tố thuộc nhóm yếu tố Tâm lý bầy đàn đến hiệu suất đầu tư chứng khoán (từ kinh nghiệm bản thân) được thể hiện ở Bảng 5.

Bảng 5: Khảo sát về yếu tố Tâm lý bầy đàn ảnh hưởng đến hiệu suất đầu tư chứng khoán của sinh viên các tỉnh Bắc Trung Bộ

STT	Yếu tố	Hoàn toàn không đồng ý	Không đồng ý	Trung lập	Đồng ý	Hoàn toàn đồng ý	Tổng Đồng ý và Hoàn toàn đồng ý
1	Tâm lý bầy đàn	0,5	35,5	117,5	112,75	40,75	153,5

Nguồn: Kết quả điều tra của nhóm tác giả

Trong số 307 sinh viên được khảo sát về tác động của tâm lý bầy đàn, có tới 153,5 sinh viên (tổng số đồng ý và hoàn toàn đồng ý) thừa nhận họ bị ảnh hưởng bởi yếu tố này trong quá trình đầu tư. Điều này cho thấy, tâm lý đám đông có sức chi phối mạnh mẽ. Khi thị trường tăng, sinh viên thường đầu tư vào những cổ phiếu "nóng" với hy vọng kiếm lợi nhanh chóng, nhưng lại bỏ qua rủi ro. Ngược lại, khi thị trường giảm, họ dễ dàng hoảng loạn, bán tháo cổ phiếu, ngay cả khi không có dấu hiệu sụp đổ rõ ràng.

Tâm lý thị trường

Tâm lý thị trường đóng vai trò như một "người chỉ huy vô hình", định hình hành vi đầu tư của sinh viên một cách sâu sắc. Khi thị trường đang trong tình trạng lạc quan, sinh viên thường bị cuốn theo dòng chảy, dẫn đến quyết định đầu tư mà không kiểm soát kỹ lưỡng, thậm chí mua cổ phiếu không có giá trị thực. Ngược lại, khi tâm lý chuyển sang bi quan, nỗi sợ mất mát chi phối hành vi, khiến họ vội vàng bán tháo cổ phiếu mà không có căn cứ rõ ràng về tình hình tài chính.

Khi tâm lý thị trường tích cực, sinh viên dễ dàng cảm thấy phấn chấn, điều này có thể khuyến khích họ tham gia vào các hoạt động đầu tư với kỳ vọng lợi nhuận cao. Tuy nhiên, sự hưng phấn này cũng khiến họ dễ mắc kẹt trong bẫy "lạc quan thái

quá", bỏ qua những rủi ro tiềm ẩn. Theo khảo sát 307 sinh viên, có tới 190 sinh viên thừa nhận rằng, họ bị ảnh hưởng bởi tâm lý lạc quan, điều này cho thấy sức mạnh của tâm lý chung trong việc định hình các quyết định đầu tư (Bảng 6).

Bảng 6: Khảo sát về yếu tố Tâm lý thị trường ảnh hưởng đến hiệu suất đầu tư chứng khoán của sinh viên các tỉnh Bắc Trung Bộ

STT	Yếu tố	Hoàn toàn không đồng ý	Không đồng ý	Trung lập	Đồng ý	Hoàn toàn đồng ý	Tổng Đồng ý và Hoàn toàn đồng ý
1	Tâm lý thị trường	4,33	38,5	73,67	140,8 3	49,5	190,33

Nguồn: Kết quả điều tra của nhóm tác giả

Khi tình hình thị trường xấu đi, 179-190 sinh viên cho biết, họ cảm thấy lo lắng và dễ bị dẫn dắt vào hành vi bán tháo không cần thiết. Kết quả khảo sát này làm nổi bật một vấn đề quan trọng, đó là sự thiếu vắng phân tích độc lập. Nhiều sinh viên chưa đủ tự tin để đưa ra quyết định dựa trên dữ liệu và phân tích, thay vào đó họ vẫn phụ thuộc vào cảm xúc và xu hướng chung của đám đông. Đây chính là một thách thức lớn trong việc kiểm soát cảm xúc và quản lý rủi ro khi đối diện với biến động của thị trường.

GIẢI PHÁP NÂNG CAO HIỆU SUẤT ĐẦU TƯ CHỨNG KHOÁN CỦA SINH VIÊN CÁC TỈNH BẮC TRUNG BỘ

Để nâng cao hiệu suất đầu tư chứng khoán của sinh viên tại các tỉnh Bắc Trung Bộ, việc áp dụng các giải pháp dựa trên 4 nhóm yếu tố: Heuristic, Lý thuyết triển vọng, Tâm lý bầy đàn và Tâm lý thị trường là rất quan trọng. Việc hiểu rõ các yếu tố hành vi và tâm lý này sẽ giúp sinh viên đưa ra các quyết định đầu tư khôn ngoan hơn, từ đó cải thiện hiệu suất đầu tư của họ.

Dưới đây là các giải pháp cụ thể nhằm giúp sinh viên hiểu và kiểm soát những yếu tố này, từ đó tối ưu hóa hiệu quả đầu tư:

Giải pháp dựa trên nhóm yếu tố Heuristic

Để nâng cao hiệu suất đầu tư, sinh viên cần tăng cường kiến thức và kỹ năng phân tích đầu tư. Việc học cách tiếp cận với các phương pháp phân tích kỹ thuật và cơ bản sẽ giúp sinh viên đưa ra các quyết định đầu tư dựa trên thông tin và số liệu thay vì dựa vào phán đoán chủ quan hay cảm xúc tức thời. Hiểu rõ cách đọc báo cáo tài chính, phân tích các chỉ số, như: P/E, EPS và các tín hiệu thị trường sẽ giúp sinh viên tránh được những quyết định thiếu suy nghĩ; đồng thời, nâng cao khả năng quản lý rủi ro thông qua các công cụ như đa dạng hóa danh mục đầu tư.

Một giải pháp quan trọng khác là đào tạo sinh viên về tư duy phê phán và cách loại bỏ ngộ biện trong đầu tư. Các khóa học hoặc chương trình đào tạo có thể giúp sinh viên nhận diện và tránh những lỗi ngộ biện như ngộ biện của con bạc. Việc trang bị kỹ năng này giúp họ tránh việc đưa ra quyết định dựa trên các phán đoán sai lầm về chu kỳ giá hoặc quá khứ, từ đó nâng cao khả năng đưa ra quyết định hợp lý hơn.

Giải pháp dựa trên nhóm yếu tố Lý thuyết triển vọng

Sinh viên cần được đào tạo về cách đối mặt với rủi ro và lợi nhuận, giúp họ hiểu rõ về hiện tượng "Ác cảm mất mát" và cách thức mà cảm xúc này ảnh hưởng đến quyết định đầu tư. Việc kiểm soát cảm xúc và sẵn sàng chấp nhận rủi ro có tính toán sẽ giúp họ tránh việc bán tháo cổ phiếu quá sớm hoặc giữ cổ phiếu không hiệu quả quá lâu chỉ vì sợ thua lỗ. Đào tạo về "Kế toán tinh thần" thông minh cũng là một yếu tố quan trọng, giúp sinh viên xem xét danh mục đầu tư của mình như một tổng thể thay vì từng phần nhỏ lẻ.

Khuyến khích tư duy dài hạn là một giải pháp khác, giúp sinh viên không bị ảnh hưởng bởi các biến động ngắn hạn và giảm thiểu tâm lý "hối hận ác cảm". Sinh viên nên học cách xác định các mục tiêu đầu tư dài hạn và xây dựng chiến lược rõ ràng để đạt được những mục tiêu này, từ đó nâng cao khả năng đạt được lợi nhuận bền vững.

Giải pháp dựa trên yếu tố Tâm lý bầy đàn

Để giảm thiểu ảnh hưởng của tâm lý bầy đàn, sinh viên cần được giáo dục về đầu tư độc lập và phân tích cá nhân. Việc khuyến khích các buổi thảo luận, nơi sinh viên được đưa ra các quan điểm độc lập, sẽ giúp họ tăng cường khả năng suy nghĩ tự chủ. Đào tạo về cách nhận diện bong bóng đầu tư và hậu quả của việc tham gia vào các cuộc đầu cơ không hợp lý cũng rất quan trọng, giúp sinh viên trang bị kiến thức cần thiết để tránh các quyết định sai lầm.

Phát triển kỹ năng kiểm soát cảm xúc là một yếu tố then chốt khác trong việc đối phó với tâm lý bầy đàn. Sinh viên cần học cách kiểm soát tâm lý "FOMO" (Fear of Missing Out) và không để sự hưng phấn của thị trường ảnh hưởng đến các quyết định đầu tư. Thực hành quản lý cảm xúc thông qua việc lập kế hoạch đầu tư rõ ràng và tuân thủ nguyên tắc đã đề ra sẽ giúp họ tránh các quyết định thiếu suy nghĩ.

Giải pháp dựa trên yếu tố Tâm lý thị trường

Tâm lý thị trường cũng đóng vai trò quan trọng trong quyết định đầu tư. Sinh viên cần được đào tạo về các chu kỳ kinh tế và thị trường tài chính để hiểu rõ sự biến động và không bị cuốn vào các biến động ngắn hạn. Việc này sẽ giúp họ giữ vững lập trường trong những thời điểm thị trường biến động mạnh, tránh đưa ra quyết định đầu tư dựa trên cảm xúc thay vì phân tích.

Phát triển chiến lược đầu tư dựa trên mục tiêu dài hạn cũng là một yếu tố quan trọng. Sinh viên nên học cách thiết lập các mục tiêu đầu tư cá nhân và xây dựng chiến lược rõ ràng để đạt được những mục tiêu đó. Tập trung vào các mục tiêu dài hạn sẽ giúp họ không bị cuốn vào sự lạc quan hay bi quan tạm thời của thị trường./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. De Bondt, W. F., and Thaler, R. H. (1995), *Financial decision-making in markets and firms: Behavioral finance*, In R. A. Jarrow, V. Maksimovic, and W. T. Ziemba (Eds.), *Handbook in operations research and management science*, 9, 261-291.
2. Shiller, R. J. (2000), Investor sentiment and the response of stock prices to earnings news, *The Journal of Finance*, 55(1), 193-225, <https://doi.org/10.1111/0022-1082.00103>.
3. Nguyen, M. H. (2024). Natural absurdity: How satirical fables can inform us of a vision for sustainability?. <https://books.google.com/books?id=viQtEQAAQBAJ>
3. Nofsinger, J. R. (2005), Herd behavior in financial markets, *Journal of Economic Perspectives*, 19(4), 181-197, <https://doi.org/10.1257/089533005775196732>

Ngày nhận bài: 22/9/2024; Ngày phản biện: 20/10/2024; Ngày duyệt đăng: 26/11/2024

URL: <https://kinhtevadubao.vn/yeu-to-hanh-vi-va-tam-ly-thi-truong-tac-dong-toi-hieu-suat-dau-tu-chung-khoan-cua-sinh-vien-cac-tinh-bac-trung-bo-30426.html>

© Kinh tế và Dự báo - Bộ Kế hoạch và Đầu tư